

The aim of the article. Today there is a certain lack of applied research in legal policy. We shall try to consider the applied aspects of legal policy at the present stage of development of Ukraine, regarding it as a set of governance tasks and political and legal decisions that regulate various social relations by legal means.

Results. The process of Ukrainian eurointegration stimulates the development of a civilized legal policy. Its basic characteristics are laid down in the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. The institutional basis of this policy is the Ministry of Justice of Ukraine, which is becoming a national center for the formation of state legal policy. Further steps in this direction include the reorganization of its structure in such a way as to provide an institutional opportunity for the formation of state legal policy in all public spheres, which should be regulated by legal means.

Conclusions. The key means of transforming legal policy at the present stage is the commitment made by Ukraine during the signing of the Association Agreement with the European Union. Ukrainian modern legal policy is based on such values as democratic principles, the rule of law, good governance, and so on. The structural elements of modern legal policy are the proper institutional basis for its making and the necessary content of social transformations. At the present stage, the institutional mechanism of introducing and making legal policy is being formed, based on the activity of the Ministry of Justice of Ukraine as the single national center for forming state legal policy, integrating structural subdivisions of other central executive bodies. The next stage of the reform of Ukrainian legal policy should be its content, which will also be carried out in the context of Ukrainian eurointegration.

Key words: legal policy, governance, eurointegration.

DOI: 10.33663/0869-2491-2021-32-505-514

УДК 323.2

В. М. ТАРАСЮК,

кандидат політичних наук*

ORCID: 0000-0002-8915-2443

СТРАТЕГЕМИ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ АКТУАЛІЗАЦІЇ І НАУКОВОГО ОСМИСЛЕННЯ

Досліджуються причини, чинники і процеси, що призвели до затяжного перебування України під впливом олігархічного капіталу. Розглядаються передумови консервації еліт, що гальмували демократичний розвиток Української держави. Проаналізовано ініціативи, що мають стратегічне значення для забезпечення суверенітету й суб'єктності України, розвитку ключових сфер державотворення: освіти і науки, національної безпеки і оборони, інформаційної політики.

Ключові слова: деолігархізація, корупція, громадянське суспільство, стратегія політико-правового розвитку, державотворення.

Тарасюк В. Н. Стратегемы политико-правового развития Украины: проблемы актуализации и научного осмысления

Исследуются причины, факторы и процессы, которые привели к затяжному пребыванию Украины под влиянием олигархического капитала. Рассматриваются предпосылки консервации элит, тормозившие демократическое развитие Украинского государства. Проанализированы инициативы, имеющие стратегическое значение для

*Tarasuk Volodymyr, Candidate of Political Sciences (Ph. D.)

© В. М. Тарасюк, 2021

обеспечения суверенитета и субъектности Украины, развития ключевых сфер развития государства: образования и науки, национальной безопасности и обороны, информационной политики.

Ключевые слова: деолигархизация, коррупция, гражданское общество, стратегия политико-правового развития, развитие государства.

Tarasjuk Volodymyr. Elements of Political-Legal Development of Ukraine Strategy: Aspects of Actualization and Scholarly Comprehension

The causes, factors and processes that led to the protracted stay of the Ukrainian under the influence of oligarchic capital are studied. The preconditions for the conservation of the elites that hampered the democracy development of the Ukrainian state are considered. Initiatives that are of strategic importance for preserving the sovereignty and subjectivity of Ukraine, the development of key areas of state formation: education and science, national security and defense, information policy are analyzed.

Key words: deoligarchization, corruption, civil society, political and law strategy, state formation.

Розбалансований державний апарат в умовах бездіяльності правоохоронної системи й хаотичність дій влади, спрямованих на подолання кризових явищ, породжених спротивом олігархічного капіталу, красномовно свідчать про необхідність системного наукового осмислення проблем політико-правової модернізації держави та вироблення відповідних стратегічних орієнтирів у цій сфері.

Децентралізація влади й певна автономність регіональних еліт призвели до ослаблення ролі й дискредитації центральних органів влади; втрати контролю за стратегічними галузями економіки, монополізованих олігархами. Це вимагає від влади постійного пошуку компромісу між інтересами держави й апетитами корупційного капіталу. Відсутність загальнонаціональних довгострокових програм і стратегії розвитку освіти й науки, сфери національної безпеки і оборони, інформаційної політики призвела до некритичного запозичення зарубіжних стандартів і концепцій, подекуди застарілих, а інколи й нерелевантних до сучасних українських реалій (наприклад, запровадження обмежувальних інструментів економічного характеру сприяють руйнації країн, не здатних забезпечити свої потреби власними ресурсами).

Постійне скорочення фінансових, природних, людських ресурсів призвело до зростання суспільного невдоволення олігархами, які «колонізували Україну» наприкінці 1990 – на початку 2000-х років, та залежності від російських ринків – енергетичного, промислового, продовольчого.

Розглядаючи процеси зміни еліт, варто відзначити, що цю проблематику досліджували В. Андрущенко¹, М. Головатий², Д. Горбач³, І. Бережна⁴, О. Корнієвський⁵, Л. Кочубей⁶, В. Фесенко⁷, М. Шульга⁸ та ін.

Зміна еліт постає однією з найбільш нагальних проблем, пов'язаних із відновленням суб'єктності в Українській державі. Жоден із попередніх масових протестів – Помаранчева революція та Революція Гідності – не привели до зміни еліт. Інклюзивність політики й монополізація економіки не сприяють відновленню довіри громадян до влади. Вітчизняні еліти тісно пов'язані з олігархічним капіталом – фінансовим, політичним, медійним. Українські еліти впевнено можна назвати проолігархічними, а олігархів – представниками вітчизняних еліт.

Суспільний запит на деелітизацію олігархів за певних обставин може трансформуватися в чергові масові протести. В Україні за тридцять років незалеж-

ності не створено жодних умов для професійної реалізації освітян, науковців, лікарів, журналістів, інженерів тощо. Усі так звані некомерційні професії переживають глибокий занепад. Ринкові відносини поступово трансформувалися в ринкове мислення – ліберальна економіка перетворює суспільство на ринкове середовище. Проте цілком очевидно, що здоров'я, політика, дружба чи сімейні відносини не можуть бути ринковими за визначенням. Єдиним критерієм успіху людини стає розмір її статків. Якщо заможний, то успішний (і навпаки), до того ж для більшості не має значення, яким чином ці статки накопичені. Через це досі існує висока толерантність до корупції – чи не єдиного способу швидкого збагачення й визнання; а щоб долучитися до корупційної ренти, слід стати чиновником та/або політиком. Такі антицінності утвердилися в суспільній свідомості й вихованні. Відтак олігархічне правління шкодить не лише економічному розвитку, а й руйнує систему ціннісних орієнтирів суспільства. У результаті впровадження європейських цінностей демократії й народоладдя на тлі глибокої аксіологічної кризи стає складно вирішуваною проблемою.

Одночасна реалізація державних програм (стратегічних ініціатив) у сфері освіти і науки, безпеки і оборони, інформаційної політики дасть можливість закласти фундамент для наступних змін, оновлення вітчизняних еліт і формування зрілого громадянського суспільства, здатного захищати національні ідентифікатори. Без інвестицій в освіту і науку, без цілеспрямованої інформаційної політики не можна позбутися взаємної стигматизації Заходу і Сходу, правих і лівих сил, приватизації окремими політичними партіями патріотизму й прагматичного використання національних ідей заради політичних дивидендів.

Розглянемо кожен з напрямів й спробуємо окреслити ініціативи, що мають стратегічне значення для українського державотворення. Освіта і наука, національна безпека і оборона, інформаційна політика безпосередньо пов'язані із формуванням людського капіталу, інтелектуального потенціалу держави. Тож відповідні міністерства і відомства не можуть за визначенням працювати в режимі «пожежної команди», кожен їх недалекоглядний крок може негативно вплинути в подальшому як на суб'єктність Української держави, так і її могутність, обороноздатність, суверенітет.

Відновлення інтелектуального потенціалу України можливе через впровадження ефективних й виважених змін у системі освіти і науки. Освітні ініціативи слід розділити на три умовні рівні: дошкільне виховання, середня освіта й університетські програми. Особливої уваги потребує академічне середовище: крім відновлення наукових шкіл, необхідно на основі всебічного експертного аналізу (і ситуації в країні, й порівняльних досліджень зарубіжного досвіду підтримки й мотивації науковців і наукових шкіл) формувати систему державних замовлень на проведення досліджень (насамперед суспільно-гуманітарних, де ефект не завжди очевидний, проте доленосний, позаяк створює засади суверенітету, безпеки, національної консолідації). *Дошкільну освіту* слід розглядати під кутом зору низки актуальних викликів, які постали нині перед людством: зростаюча зайнятість населення, цифровізація всіх сфер суспільного життя, зменшення демографічних показників, руйнування інституту сім'ї, втрата культури виховання тощо. Держава повинна створювати сприяливі умови для подальшого народження і виховання майбутніх громадян України (платників податків, військових, правоохоронців, лікарів, вчителів, інженерів). Це вимагає

значного підвищення рівня послуг і доступності до дитячої медицини / дошкільної освіти й посилення ролі держави у вихованні дітей. Дитсадки повинні стати центрами первинного пізнання соціального життя, де є місце як для особистості, так і для суспільних відносин. Усвідомлення власного «я» та практика застосування спільного «ми», де кожен має власний погляд на окремі явища, але при цьому здатен взаємодіяти з іншими індивідами, бути лідером і вміти співпрацювати з людьми, підкорятися й переконувати, – шлях до формування цілісного громадянського суспільства й сильної держави. Тому дитсадок – це перший крок до зрілого громадянства, центр громадянської культури й патріотичного виховання. Народні / релігійні, національні свята та знаменні дати в історії України, державна символіка, історія та географія України повинні займати почесне місце в програмі дошкільного виховання.

Обов'язковим елементом *середньої (шкільної) освіти*, крім вже звичних предметів, повинно стати естетичне виховання. Гра на музичних інструментах, образотворче мистецтво, театр, шахи, командні види спорту сприяють гармонійному розвитку юних українців, здатних до творчого мислення, до творіння прекрасного – в житті, у людських стосунках, запобігають агресивним настроям і настановам, що, на жаль, спостерігаємо нині у школярів (булінг, суїцид тощо). Міжшкільні дебати старшокласників з актуальних суспільних питань сприятимуть зацікавленості випускників шкіл суспільними процесами та підготовці майбутніх виборців до реалізації громадянських прав і обов'язків.

Знання іноземної мови (бажано не однієї) має забезпечити вільне володіння й спілкування, можливість не тільки користуватися гаджетами, а й писати твори, читати й аналізувати зарубіжну літературу в оригіналі, брати участь у міжнародних шкільних олімпіадах, виступати з доповідями перед зарубіжною аудиторією тощо. Цифрова та медіаграмотність давно повинні посісти чільне місце в шкільній програмі. Адже сучасні діти стають дедалі вразливішими перед викликами інтернетизованого суспільства.

Повернення до 10-річного терміну середньої освіти дасть змогу уникнути в майбутньому не лише демографічної кризи, а й запобігти дефіциту ВВП у найближчі роки. Наразі держава щонайменше на 5 років продовжила термін перебування дітей під опікою батьків (12 замість 10 років – школа, 6 замість 5 – університет, 4 замість 2 – аспірантура, що чомусь вважається рівнем освіти, а не науковою діяльністю), що незабаром відгукнеться і соціальним розбалансуванням, і недоотриманням податків і зборів, і нівелюванням інституту сім'ї, збільшенням пенсійного віку тощо.

З огляду на втрату інтересу дітей до процесів пізнання варто переглянути концепцію шкільної освіти й зменшити чисельність класів до 12 учнів, що дасть змогу педагогам більш якісно працювати й оцінювати рівень знань школярів. Базові предмети мають забезпечувати належний рівень знань, щоб у вищому закладі освіти не треба було знову вивчати історію, а студентам дорікати за незнання української чи іноземної мови. Й такі умови потребують не скорочення кількості шкіл (як це відбувається зараз), а будівництва нових, більш комфортних класів, театральних студій, спортивних арен тощо. Якщо державі потрібні талановиті й вмотивовані громадяни, то вже зараз слід подбати про створення умов для виховання інтелектуально потужної нації.

Університетська освіта також повинна містити елементи громадянського виховання. Участь у студентських і міжуніверситетських дебатах, конферен-

ціях, публічні доповіді та командні змагання з професійної вправності залучають молодих громадян до суспільних процесів, сприяють формуванню зрілого громадянського суспільства. У вишах мають вивчатися ті дисципліни суспільно-гуманітарного комплексу, які не повторюють шкільну програму, – політологія, соціологія, соціальна психологія, правознавство, іноземна мова (у прив'язці до майбутнього фаху з відповідними навичками – перекладу іноземних текстів з відповідної фаху тематики, політичної і правової культури, управління персоналом, менеджменту організацій тощо). При цьому має збільшуватися вага дисциплін, які викладаються паралельно й одночасно державною й іноземною мовами.

Залучення студентства до дослідницької діяльності дасть змогу забезпечити відбір і безперервне поповнення наукових кадрів та висококонкурентне наукове середовище. Загалом перехід від індивідуальної до масової освіти негативно вплинув на якість останньої⁹. Тому варто більше уваги приділяти не звичному продажу місць в аудиторії (навчання за дороговартісними контрактами), а відбирати найбільш здібних і талановитих абітурієнтів, здатних до опанування академічних дисциплін. Відповідно слід відійти від монополії ЗНО і дати можливість вишам проводити конкурсні іспити абітурієнтів.

Окремо слід зосередитися на професійному відборі та підготовці співробітників *спеціальних служб / правоохоронних органів*. На початку 2000-х, внаслідок руйнівної політики керівництва держави, доступ до цих професійних середовищ був наданий випадковим, невмотивованим курсантам, які вступили до спеціальних закладів освіти з метою подальшої монетизації своїх посад та професійних повноважень. Значна частина абітурієнтів була зарахована «на прохання», а не за покликом серця. Саме в цей період спеціалізовані виші стали широкодоступними для олігархічного капіталу. Тіньові підприємці, ділки й корумповані чиновники добре усвідомлювали важливість інтеграції «своїх людей» у правоохоронну систему. Відтоді ситуація у сфері національної безпеки лише погіршується, тогочасні студенти сьогодні займають посади керівників управлінь, департаментів, підрозділів у правоохоронних органах та судах. Відповідно такі кадри зацікавлені у гальмуванні будь-яких змін і реформ, відмові від самоочищення, саботуванні розпоряджень керівництва держави.

Інтелектуальний потенціал людського капіталу є основним багатством будь-якої держави. *Наукове співтовариство* покликане нарощувати його, акумулювати знання, застосовувати результати досліджень на користь держави. На відміну від технологічних засобів імітації людської діяльності наукове знання має стати основою управління суспільними процесами, забезпечення інформаційної безпеки і оборони, зовнішньої та внутрішньої політики, виховання, освіти, впровадження ціннісних засад та орієнтирів.

Ефективне управління державою вимагає наукового, кваліфікованого інформативного, експертного і правового забезпечення. Прийняття важливих рішень потребує ґрунтовного дослідження відповідних процесів та можливих наслідків. Цінність сучасної науки полягає у здатності передбачати, прогнозувати й пояснювати причини виникнення тих чи інших явищ і закономірностей.

Зростання наукового потенціалу неможливе без відновлення неправомірно втрачених внаслідок «горе-реформ» (бюрократизація і корумпованість системи атестації наукових кадрів, відсутність академічної свободи науковця внаслідок примушення до «прилучення» до фейкових дороговартісних публікацій у

«певних» наукометричних базах даних, створення абсолютно зайвих структур у системі середньої і вищої освіти для «забезпечення якості» тощо) й створення наукових шкіл, відродження традицій, без забезпечення державними замовленнями науково-дослідних інститутів, без залучення наукового співтовариства до пошуку шляхів вирішення актуальних суспільних проблем, аналізу й спільної генерації державно важливих і суспільно значущих рішень.

Наука – це інтелектуальна потуга держави, що забезпечує здатність до вирішення найскладніших завдань. Рівень науки безпосередньо впливає на рівень освіти, політики, економіки, медицини, спорту, літератури, технічного прогресу й навіть мови. Не кожен здатен займатися науковою діяльністю, як і не кожен здатен досягти значних показників у спорті чи мистецтві. Тому для більшості пересічних громадян академічний світ є чимось відірваним від реальності, не зрозумілим, не цінним. Але державні діячі (які вважають себе елітою) зобов'язані усвідомлювати важливість і цінність наукового знання, яке забезпечує силу й суверенність держави, її сталий розвиток і перспективи в глобалізованому світі.

Інформаційна політика держави наразі майже повністю залежить від власників медіахолдингів, яких у нас, з легкої руки Бориса Немцова, називають олігархами. Український олігархат – це не просто великий капітал і не бізнес у звичному розумінні, це *поєднання монополій у стратегічних галузях економіки, медіа і політики*. Олігархи виступають ляльководами переважної більшості політичних сил. Медіаресурси та значний корупційний капітал дають можливість впливати на прийняття стратегічних державних рішень, призначати лояльних людей на ключові державні посади, просувати або дискредитувати тих чи інших політичних акторів у результаті інформаційних кампаній з метою формування у суспільній свідомості симпатій / антипатій до певних політиків, чиновників, громадських діячів чи організацій.

Деелітизація олігархів, або ж *деолігархізація української політики і економіки*, ускладнюється впливом останніх на редакційну політику суб'єктів інформаційного ринку. Будь-які наступальні дії держави на олігархічний капітал завжди потерпали (і потерпатимуть) від інформаційних атак, спровокованих медіакомпаніями, де домінує телебачення – найпотужніший інструмент одночасного охоплення багатомільйонної аудиторії. Олігархічний капітал інвестує в медіабізнес чималі кошти з метою захисту монополізованих активів – основних джерел збагачення. Медіа – це парасолька, під якою ховаються бенефіціари української корупції від закону та суспільного осуду. Тож перший крок до деелітизації олігархів – це позбавлення останніх впливу на редакційну політику підконтрольних ЗМІ. Реалізація цих заходів потребує не лише політичної волі керівництва держави та усвідомлення суспільством крайньої необхідності цих дій, а й синхронної роботи усіх відповідних державних інституцій.

Розглянемо низку ініціатив, які, на нашу думку, призведуть до втрати інтересу олігархічного капіталу до медіабізнесу. Політичну капіталізацію ЗМІ формують політичні ток-шоу, політична реклама / агітація й смисли, що закладаються редакціями під час подачі новин чи журналістських розслідувань. Від того, як виглядає той чи інший політик на ТБ, залежать його рейтинги і популярність серед виборців. Жоден ЗМІ не здатен охоплювати таку чисельну аудиторію, як телебачення. Відповідно основними інструментами політичного впливу є політичні ток-шоу й політична реклама та агітація (особливо під час виборчих

перегонів). Позбавивши приватні телеканали права на політичне просування, держава змусить приватний медіасектор, який поки що контролюється олігархами, поступово зосередитися на поширенні інформаційно-розважального контенту, а єдиний допустимий вид політичної агітації – політичні дебати – слід проводити на майданчиках Суспільного мовлення, яке в Україні поки що відсутнє (організаційно-правова форма власності «UA: Суспільне мовлення» свідчить, що т.зв. Суспільне телебачення де-факто є державним, а не суспільним – АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України», зареєстрована 20.02.1995 р., форма власності: державна; засновник: держава в особі КМУ). Таким чином, однією з передумов деолігархізації інформаційного середовища повинно стати створення дійсно суспільного мовлення, яке б фінансувалося виключно коштом телеглядачів й рекламодавців, а участь держави полягала б лише у зборі «податку на телебачення» й перерахуванні коштів на рахунок суспільного мовника.

Запровадження т.зв. податку на телебачення, на кшталт військового збору й пільгового оподаткування реклами на суспільному телебаченні, дадуть змогу залучити достатні кошти для створення конкурентоспроможної телерадіокомпанії, не заангажованої ні зв'язками з корупційним капіталом, ні залежністю від держави. Одночасно важливо відновити незалежні джерела фінансування ЗМІ: дозволити друкованим і ефірним медіа рекламувати алкогольну й тютюнову продукцію. З часу заборони рекламування цих товарів рівень споживання тютюну і алкоголю зріс у кілька разів замість очікуваного зниження. Сліпе слідування стандартам ЄС у сфері регулювання реклами призвело до глибоких кризових явищ у медіагалузі. Молода держава, намагаючись відповідати демократичним канонам, демонструвати лояльність до західних стандартів, була змушена заборонити рекламу цих виробів у ЗМІ. В той же час такі розвинуті країни, як Німеччина, Японія, Нідерланди та інші, оцінюючи співмірність суспільних наслідків від реклами тютюну і алкоголю та втрат основного джерела доходу ЗМІ, а разом із цим і незалежності їх редакційної політики, відмовилися від запровадження таких обмежень, пояснюючи свою позицію суспільною доцільністю забезпечення незалежності ЗМІ від фінансово-промислових груп чи політичних партій. Ці держави не лише зберегли культуру друкованих медіа, а й запобігли скороченню кількості видань, забезпечивши економічні свободи та рівність медіабізнесу з іншими суб'єктами ринку. Українська влада, приймаючи обмежувально-заборонні юридичні конструкції, спровокувала кризовий стан на ринку друкованих медіа, більшість з яких припинили своє існування, а частина була змушена увійти до складу олігархічних медіахолдингів, втративши не лише незалежність, а й принципи професійної журналістської етики. При цьому жодних обмежень не знала реклама цукру і цукровмісних продуктів харчування, хоча шкода для організму людини від їх споживання не менша. Також законодавець не обмежує виробництво м'яса із застосуванням консервантів-кілерів, що мають вкрай негативний вплив на здоров'я людини. Такий підхід до регулювання реклами є популістським і руйнівним. Упереджене слідування усім нормам ЄС ставить у несправедливе, неконкурентне становище вітчизняні ринки. Поточний стан нашої економіки не дозволяє впроваджувати обмеження, релевантні до країн із високорозвинутою економікою, а наслідки олігархізації медіа є більш карколомними для суспільства, ніж реклама тютюну і алкоголю на шпальтах газет. Досвід економічної кризи 1998–1999 рр. продемонстрував, що

медіа, яким довіряє читач, здатні самостійно впоратися з фінансовими труднощами, якщо штучно не обмежувати їх інструментарій продажу реклами.

Наступною передумовою звільнення інформаційного простору від маніпулятивних забаганок олігархів повинна стати заборона фінансування ЗМІ з-за кордону: жодних офшорів чи зарубіжних кредитів, закордонних власників чи інвесторів. Джерела фінансування ЗМІ повинні бути прозорими і вітчизняними, принаймні на період зовнішньої агресії / анексії / окупації українських територій. Допоки країна перебуває у стані війни – нехтування вимогами інформаційної безпеки є злочинним.

Окремої уваги заслуговує питання встановлення ефірних квот для освітнього, просвітницького, дитячого та соціального контенту шляхом зміни ліцензійних умов. При цьому держава може замовляти створення відповідних передач на каналах-трансляторах, а медійники отримають додаткове, незалежне від олігархів джерело фінансування.

Післяреволюційні зміни законодавства про кінематографію, телебачення та радіомовлення у 2014–2015 рр. підштовхнули олігархів до пошуку нових шляхів для продовження співпраці із суб'єктами господарювання держави-агресора. З'явилися такі поняття, як спільне (російсько-українське) виробництво, частину контенту росіяни почали створювати безпосередньо в Україні й так само продовжувати продавати вітчизняним телеканалам низькоякісні аудіовізуальні продукти, сповнені ностальгії за радянським періодом. Необхідно переглянути нормативне регулювання господарської діяльності з суб'єктами господарювання РФ. Бартер, кооперацію, співробітництво, продаж чи купівлю контенту з Росії слід суворо заборонити.

Це ж стосується будь-яких контактів офіційних осіб нашої держави з представниками влади РФ, що використовуються останньою для посилення позицій впливу у вітчизняній політико-правовій системі. Заборона має діяти до повної деокупації Донбасу та АРК. Для цього слід внести відповідні зміни до ст. 111 Кримінального кодексу України. Як відзначається у Стратегії національної безпеки України (2020), державний суверенітет, територіальна цілісність, демократичний конституційний лад та інші життєво важливі національні інтереси мають бути захищені також від невоєнних загроз з боку Російської Федерації та інших держав, зокрема, спроб спровокувати внутрішні конфлікти¹⁰.

Органи національної безпеки і оборони багато років є об'єктами розвідувальних операцій Кремля. Переформатування апарату, формування інформаційної прозорості влади й подолання тотальної корупції вимагають відновлення дієздатності спецслужб та правоохоронної системи. Довіра суспільства до law enforcements institutions вимірюється рівнем захищеності громадян й загальної безпеки в країні. «Не красти, не брехати й забезпечити усім рівні можливості» – реалізація цих вимог українських громадян до влади вимагає невідкладного усунення перешкод на шляху до відновлення ефективності вітчизняних спецслужб. Саме СБУ повинна стати тією інституцією, яка розпочне наступ на суб'єктів політичної корупції, виявить і оприлюднить факти зради національних інтересів, сприятиме формуванню принципів доброчесності органів державної влади. Виконання щойно прийнятого закону України щодо реформування СБУ має багато в чому забезпечити реалізацію цих принципів.

Щодо органів правопорядку: нарізла потреба у створенні муніципальної поліції на місцях й впровадженні демократичних процедур призначення на ке-

рівні посади в правоохоронних і судових органах. Вибірність керівника місцевої поліції, прокурора та суддів сприятиме відновленню довіри суспільства до держави, посилить відповідальність чиновників перед виборцями й закладе фундамент для формування компетентної, ефективної влади.

Зазначені ініціативи сприятимуть оновленню інститутів державної влади, ефективному захисту населення, цінностей, інтересів, ресурсів та суверенітету Української держави.

1. Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Київ, 2006. 2. Головатий М. Кому служить політична еліта? *Персонал*. 2006. № 21(172), 30 травня. С.35–41; Головатий М. Політична еліта сучасної України: регіональний і національний контекст. *Політичний менеджмент*. 2006. Спец. вип. С.42; Головатий М. Поняття «політична еліта» і «політичний клас» у контексті сучасної політичної думки. *Політичний менеджмент*. Український центр політичного менеджменту. Спец. вип. 2008. С.21. 3. Горбач Д. Еволюція української політичної еліти: від партійних босів до босів великого бізнесу. *Наукові записки ІПіЕНД*. 2003. Т. 22. Ч. II. С. 196–200. 4. Бережна І. Оновлення політичної еліти в Україні: несподіванка обіцяної атаки. *Віче*. 2010. № 7. С.4–5. 5. Корнієвський О. Громадянське суспільство та правляча еліта: проблеми взаємовідносин у сучасній Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2014. Вип. 3 (32). С. 120. 6. Кочубей Л. Сучасні політичні еліти та політичний клас: визначення, моделі та особливості становлення. *Наукові записки ІПіЕНД*. 2010. Вип. 1(45). С. 51. 7. Фесенко В. Як змінити якість політичної еліти України? Лекція. URL: <http://polit.ua/lectures/2012/02/28/fesenko.html> 8. Шульга М. Владна еліта. *Віче*. 2007. № 8. С.48–55; Шульга М. Етапи становлення політичної еліти в Україні в роки незалежності. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. Вип. 4. 2006. С. 34. 9. Баррет Дж. Протестируйте себя. Спосібності, личність, мотивація, кар'єра. Санкт-Петербург: Питер, 2003. 254 с.; Гузик М.П. Комбінована система організації навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Київ, 2004. 230 с.; Рыжов В.А. Профессиональная ориентация и подготовка кадров в Великобритании. Москва: Высшая школа, 1991. 159 с. 10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України № 392/2020.

References

1. Andrushchenko V.P. Orhanizovane suspilstvo. Kyiv., 2006. [ukr]. 2. Holovaty M. Komu sluzhyt politychna elita? *Personal*. 2006. № 21(172), 30 travnia. S.35–41 [ukr] ; Holovaty M. Politychna elita suchasnoi Ukrainy: rehionalnyi i natsionalnyi kontekst. *Politychnyi menedzhment*. 2006. Spets. vypusk. S.42 [ukr] ; Holovaty M. Poniattia «politychna elita» i «politychnyi klas» v konteksti suchasnoi politychnoi dumky. *Politychnyi menedzhment*. 2008. Spets. vypusk. S.21. [ukr]. 3. Horbach D. Evoliutsiia ukrainskoi politychnoi elity: vid partiinykh bosiv do bosiv velykoho biznesu. *Naukovi zapysky IPIEND im.I.F.Kurasa NAN Ukrainy*. 2003. T.22. Ch.II. S.196–200. [ukr]. 4. Berezhna I. Onovlennia politychnoi elity v Ukraini: nespodivanka obitsianoï ataky. *Viche*. 2010. № 7. S.4–5. [ukr]. 5. Kornievskiy O. Hromadianske suspilstvo ta pravliacha elita: problemy vzaiemovidnosyn u suchasniï Ukraini. *Stratehichni priorytety*. 2014. Vyp.3(32). S.120. [ukr]. 6. Kochubei L. Suchasni politychni elity ta politychnyi klas: vyznachennia, modeli ta osoblyvosti stanovlennia. *Naukovi zapysky IPIEND im.I.F.Kurasa NAN Ukrainy*. 2010. Vyp.1(45). S.51. [ukr]. 7. Fesenko V. Yak zminyty yakist politychnoi elity Ukrainy? *Lektsiia*. 2012. 23 lystopada. URL: <http://polit.ua/lectures/2012/02/28/fesenko.html> [ukr]. 8. Shulha M. Vladna elita. *Viche*. 2007. № 8. S.48–55 [ukr] ; Shulha M. Etapy stanovlennia politychnoi elity v Ukraini v roky nezalezhnosti. *Sotsiolohiia: teoriia, metody, marketynh*. 2006. Vyp.4. S.34. [ukr]. 9. Barret Dzh. Protestiruite sebja. Sposobnosti, lichnost, motyvatsiia, karera. Sankt-Peterburh: Pyter, 2003. 254 s. [rus] ; Huzyk M.P. Kombinovana systema orhanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu v zahalnoosvitnii shkoli: dys....

kand. ped. nauk. Kyiv., 2004. 230 s. [ukr].; Ryzhov V.A. Professyonalnaia oryentatsiya y podhotovka kadrov v Velykobretanii. Moscow: Vysshaia shkola, 1991. 159 s. [rus]. 10. Ukaz prezidenta Ukrainy № 392/2020 Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy». [ukr].

Tarasyuk Volodymyr. Elements of Political-Legal Development of Ukraine Strategy: Aspects of Actualization and Scholarly Comprehension

The unbalanced state apparatus in the conditions of the law enforcement system inaction and the chaotic actions of the authorities aimed at overcoming the crisis caused by the resistance of oligarchic capital eloquently testify to the need to implement systematic programs to restore and develop strategic directions of the state.

Strengthening and separating regional elites from the center weakens the role and discredits central governments; the loss of control over the strategic sectors of the economy monopolized by the oligarchs requires the government to constantly seek a compromise between the interests of the state and meet the needs of corrupt capital; lack of own (national) programs for the development of education and science, national security and defense, information policy – led to the introduction of foreign ideas and concepts, sometimes outdated and sometimes irrelevant to modern Ukrainian conditions (for example, the introduction of restrictive economic instruments contribute to the destruction of countries, unable to provide their needs with their own resources at least 90%).

The constant reduction of financial, natural, and human resources has led to growing public discontent with the oligarchs who «colonized Ukraine» in the late 1990s and early 2000s and, depending on Russian markets, pursue their own mercantile interests contrary to state interests.

Elite change is one of the most pressing and painful issues related to the restoration of subjectivity and statehood in the Ukrainian state. None of the previous mass protests, the Orange Revolution and the Revolution of Dignity, led to a change of elites as the primary, basic cause of mass discontent. Policy inclusiveness and economic monopolization do not help restore public confidence in government actions and decisions. Domestic elites are in one way or another closely connected (dependent) with oligarchic capital – whether financial, political or media. Thus, Ukrainian elites can be confidently called pro-oligarchic, and oligarchs – representatives of domestic elites.

The public demand for the de-elitization of the oligarchs has every reason to grow into another Maidan. In Ukraine, during the thirty years of independence, no conditions have been created for the professional realization of educators, scientists, doctors, journalists, engineers, etc. All so-called non-profit professions are in deep decline. Market relations have gradually transformed into market thinking – a liberal economy turns us into a market society. When measuring education, medicine, politics, friendship or family relations according to the standards of market thinking – the market suffers, and public relations, and education, medicine, science, politics, etc. – none of these categories can be market by definition.

Key words: *deoligarchization, corruption, civil society, state development strategy, education and science, national security and defense, information policy, state formation.*